

Justin, Razgovor s Trifunom; Apologije

Pećnjak, Davor

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2014, 13, 208 - 210**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:697051>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Justin, *Razgovor s Trifunom*, ur. Ivan Bodrožić, prev. Branko Jozić (Split: Verbum, 2011), 259 str.

Justin, *Apologije*, ur. Ivan Bodrožić, prev. Branko Jozić (Split: Verbum, 2012), 139 str.

Razgovor s Trifunom te *Apologije* (dvije) izuzetno su zanimljiva teološko-filozofska djela svetog Justina Mučenika (ili Justina Filozofa) koja su konačno osvanula i u hrvatskome prijevodu. Ove tri rasprave sve su što je ostalo od ovoga važnog, a možemo reći i prvog, ranokršćanskog filozofa (koji je bio i teolog, naravno), no povjesničari kršćanstva i filozofije smatraju da je on napisao puno više. Sveti Justin rođen je između 100. i 110. godine poslije Krista, a mučeničku smrt podnio je, kako kažu povjesničari, poslije 160. ali prije 167. godine. Bio je odličan poznavalac grčke filozofije, što se lijepo može vidjeti u ovim raspravama. Napomenimo i to da je u Katoličkoj Crkvi Sv. Justin zaštitnik filozofa (uz sv. Katarinu Aleksandrijsku i sv. Tomu Akvinskoga); blagdan mu je 1. lipnja.

U uvodu *Razgovora s Trifunom* (čiji je autor Ivan Bodrožić) kaže se kako je sv. Justin smatrao da je prvenstveni cilj filozofije istraživanje Božjeg postojanja i njegove prirode. To izravno povlači, naravno, i istraživanje o duši i čovjeku te odnosu Boga, stvoritelja svega, i čovjeka.

Kako nisam filolog, ne mogu se upuštati u poredbenu analizu prijevoda, pa ću s te strane, samo kao laik, iznijeti mišljenje da je hrvatski tekst izuzetno fin i jasan, a osim prevoditelju, mislim da se to duguje i samom sv. Justinu, koji je, očigledno, sastavio izuzetno jasan izvornik. Argumentacija je izuzetno jasna i izravna u sva ova tri djela i užitak ih je čitati.

U *Razgovoru s Trifunom* sv. Justin polemizira sa Židovima te dokazuje da se starozavjetni tekstovi, kao proroštva, odnose na Isusa Krista, kojeg Židovi ne priznaju, niti priznaju takvo tumačenje proroštava iz Starog Zavjeta. U apologijama – prvoj i drugoj – sv. Justin, i sam kršćanin, zauzima se za kršćane spram neopravdanih progona i osuda rimskih vlasti, i to čini iznoseći sadržaje kršćanske vjere i učenja te djela ljudi koji su postali kršćani. Na taj način pokazuje kako oni koji su progonjeni samo zato što su *kršćani*, progonjeni su potpuno neopravdano i mimo svakih rimskih zakona te traži da rimske vlasti prestanu s time.

Glavna metodološka ideja argumentiranja u *Razgovoru s Trifunom* je ta da se izravno pokaže kako su mnoga proroštva iz Starog zavjeta ostvarena točno onako kako su prorečena upravo u osobi Isusa Krista, te da je to više nego dostatan razlog da se vjeruje i u ono što se još nije dogodilo, a isto tako je prorečeno; a također, poglavito i najvažnije, i u ono što je sam Isus u svojim

učenjima rekao i obećao. Ukratko – to da je da je duša besmrtna, te da će Bog dobro nagraditi vječnom nagradom a zlo kazniti vječnom kaznom. Zato treba izabrati *dobro* i živjeti kako nam je to Bog zapovjedio. Justin obilno rabi citate iz Starog zavjeta te pokazuje kako se točno to što je tamo rečeno ostvarilo u Isusu Kristu, navodeći citate i prepričane sadržaje iz Evandjelja, spisa sv. Pavla, te navodeći i, tada još živu i izravnu, usmenu predaju kršćana iz samog Isusovog doba. Gotovo da bismo ovakvu uporabu filozofskog argumentiranja u vezi vjerskog sadržaja mogli usporediti s argumentiranjem u suvremenoj filozofiji znanosti: tvrdi se, npr., da ono što je dobro iskustveno potvrđeno o opažljivim, ali i o neopažljivim, entitetima u znanstvenim promatranjima i pokusima, vrijedi i kao dobra ekstrapolacija za predviđanje budućih događaja (u znanosti). Dobra i ispravna objašnjenja i teorije imaju tu snagu da mogu predviđati buduće događaje iste klase za koju vrijede u određenoj znanosti. Ako to primijenimo na Justinovo izlaganje, dakle, ukoliko se pokazalo točnim što je kazano puno prije nego se dogodilo, onda imamo dobro opravdanje da ono što dolazi iz istog izvora, ili od onoga s kim se to prorečeno ostvarilo (Isus Krist), a za sada se još nije ostvarilo, da će se i to također ostvariti. Dakle, istinitost predviđanja u Starom zavjetu i ostvarenje toga s Isusom Kristom povlači i istinitost onoga što Krist kazuje da će se tek dogoditi – a najvažnije su besmrtnost duše, uskrsnuće tijela i vječni život u suučesništvu s Bogom. Zato treba prihvatiti kršćanstvo i živjeti čineći dobro jer to dovodi do uskrsnuća i života vječnog.

U apologijama, naročito prvoj, sv. Justin iznosi temelje kršćanstva i kršćanskog života te dokazuje da ljudi rimskog carstva koji tako žive i priznaju se kršćanima ne samo da nisu u suprotnosti s propisima i zakonima rimskog carstva već da takvim svojim životom doprinose poboljšanju društvenog života i napretku države (u smislu Rimskog Carstva). Prema tome, ne samo da je metafizički i etički potpuno neopravdano nekog osuđivati samo zato što “nosi neko ime” (u ovom slučaju da je netko “kršćanin”) nego sv. Justin zahtijeva da se u svakom pojedinom slučaju optužbe mora provesti postupak u kojem se mora *dokazati* nekome neka krivica ili počinjenje zlodjela. Ako bi se takvo što dokazalo u pravednom postupku čak i za nekog tko jest, ili se naziva kršćaninom, tek tada se, i to individualno, ta osoba može kazniti. Ne postoji kolektivna krivica.

Pogledajmo još neke filozofske probleme o kojima raspravlja sv. Justin.

Unatoč tome što Bog može znati što će neki pojedinac u budućnosti učiniti, niti to Božje znanje unaprijed, niti neki *nužni usud* nije razlog ili uzrok zašto svako pojedino ljudsko biće čini to što čini. Ljudska bića nadarena su od Boga slobodom volje te sami mogu prosuđivati i odlučivati što će učiniti. Samo kada tako djeluju, ljudi su moralno odgovorni za svoja djela. Kada bi neki *nužni usud* – danas bismo rekli *determinizam* – unaprijed određivao što će tko učiniti i kakav će tko biti, onda, smatra sv. Justin, zapravo nitko ne bi bio odgovoran za ono što čini; tada zapravo nitko ne bi zasluživao bilo po-

hvalu, bilo pokudu, za svoja djela, i, shodno tome, ne bi se moglo reći da je netko dobar, a netko zao. Činjenje dobrog mora biti svojevolutno, dakle mora biti slobodnom voljom odabrano i slobodnim činom učinjeno. Iz onoga što sv. Justin kaže proizlazi da kada bi netko prema *usudu* učinio ono što smatramo dobrim ili zlim, onda takva osoba ne bi uopće imala nadzor nad tim što čini pa ne bi mogla činiti drugačije nego što čini (pa zapravo to ne bi bilo niti dobro niti zlo). Dakle, mogućnost učiniti drugačije važna je odrednica metafizičke slobode i odgovornosti (volje i činjenja) koju ljudi imaju. Možemo reći da je ovo argumentiranje izuzetno suvremeno u današnjem inkompatibilističkom libertarijanskičkom duhu.

Osim doslovnih tumačenja Svetog pisma, sv. Justin na mnogim mjestima primjenjuje i načelo metaforičkog tumačenja navoda i sadržaja Svetog pisma koja tumači na uvjerljiv, usklađen, racionalan i lucidan način. Zanimljivo je i kako tumači, što bi danas spadalo u filozofiju religioznog jezika, pojmove “Bog”, “Otac”, “Stvoritelj” i ostale koji se pridaju Bogu – ne kao (vlastita) imena, nego kao nazive za ono što i kako božansko biće čini i djeluje (a to su samo dobročinstva). Dakle, ovo bi bili, kako bismo danas rekli, “funkcionalni izrazi” koji referiraju na bitne atribute koje božansko biće ima (kod sv. Justina prvenstveno djelatne, kao što su potpuna dobrota i svemoć, iako on to ne kaže eksplicitno), a onda posredstvom toga referira se na osobnost koja ih ostvaruje. Naravno, Božja osobnost je u kršćanstvu Trojedinna – jedan je Bog, ali tri su božanske osobe: Bog Otac, Bog Sin i Bog Duh Sveti – pa i o tome nalazimo filozofska i teološka razmatranja u *Razgovoru s Trifunom* i u prvoj apologiji.

Čitajući sv. Justina, koji u svojim raspravama govori i o životu i svjedočenjima ranih kršćana, pao mi je na pamet i suvremeni problem tzv. “moralnog poboljšanja”. U tom svjetlu današnjih rasprava o “moralnom poboljšanju” mislim da jedino što je ljudima moguće kako da *doista* postignu moralno poboljšanje jest to da slobodno i svojevolutno budu dobri kršćani. Filozofija se ne živi (i ne spašava), ali vjera svakako, pa zato svakome od srca preporučam *Razgovor s Trifunom* i *Apologije* – osim što su vrlo zanimljivo filozofsko-teološko štivo, nadam se da će, čitajući ih, oni koji već jesu kršćani biti još bolji kršćani, a oni koji nisu kršćani, da će to postati.¹

Davor Pećnjak

Institut za filozofiju
Ul. grada Vukovara 54
10000 Zagreb
davor@ifzg.hr

¹ Rad na ovom tekstu potpomoglo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske (Ugovor br. 191-0091328-1091).